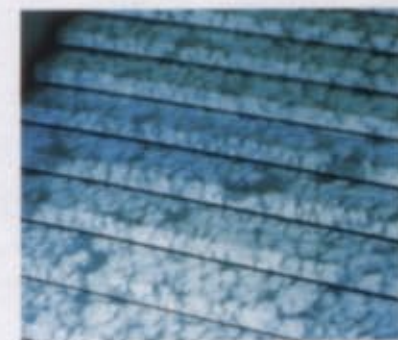

"We'll call it the Coolest of the Cool", I said. I explained that the criteria of what was cool was entirely up to us, and that since a rigorous definition of "cool" was unlikely in any arena that didn't involve Celsius as a unit of measure, we were free to be completely subjective.

Wayne Rash, We Get To Be Objective, Subjective And Cool!, Internetweek, December 7, 1998

C o o l – ypatingas žodis, nes jo žargoninės konotacijos (labai geras, nuostabus, geriausias) šiandien yra svarbesnės nei tiesioginė prasmė (vėsus, ramus, abejingas).

C o o l ypatingas ir savo paplitimu, nes šis žodis jau tapo vienu svarbiausių šio amžiaus antrosios pusės socialinio diskurso terminu. C o o l žymi universalų idealą ir dėl to lengvai kerta valstybių sienas. C o o l nereikia vizos – jis niekuomet nėra verčiamas į kalbas, kurių vartotojus pasiekia.

Visuomet sunku nubrėžti slengo istoriją. Atrodo, jog c o o l slengo žodžiu virto juodaodžių Amerikos gyventojų bendruomenėje dar trečiajame dešimtmetyje. Tačiau iš tikro šis žodis Amerikoje išplito tik po Antrojo pasaulinio karo, į platesnius visuomenės sluoksnius atneštas džiazo muzikantų.

Perkeltas į meno kontekstą, c o o l išsaugo visas ankstesniasias prasmes. Kaip tik dėl to svarbu jas nustatyti. Dėl tos pačios priežasties C o o l P l a c e s vyravo socialinio pobūdžio menas.

Į Rytų Europą cool šimtmečiuje ir tuoj pat pasaulėžiūros vėliavbe abejo, pasiekė jau kalba ženklino naują, Ar tik ne oficialio-

pateko tik šiame de- tapo varietiškosios nešiu. Pirmiausia jis, nuomenę, kuriai anglų viliojanti pasaulį. sios vietos cenzūros

nugalabyti Beavis su Buttheadu padėjo geriau suvokti cool prasmes Lietuvos jaunimui?

Cool žymi universalų socialinį idealą kaip tik dėl to, kad jis nurodo būsenas, kurioms šiuo žodžiu yra suteikiamas aukščiausias laipsnis. Nurodydamas idealą, cool tuo pat metu tampa utopijos terminu. Utopiją šiame tekste pasitelkiu tik dėl to, kad ji visuomet slepia tobulos visuomenės viziją. Tačiau cool utopija skiriasi nuo visų klasikinių idealios visuomenės projektų. Be jau minėtos tobulybės vizijos, cool su ankstesnėmis utopijomis sieja nebent kilmė – subkultūra. Kaip ir bet kokia utopinė idėja, cool gimė tarp visuomenės autsaiderių.

Pirmas skirtumas. Teksto pradžioje pateiktas atsitiktinis, kasdienio cool vartojimo pavyzdys rodo, jog idealo, įvardijamo šiuo žodžiu turinys yra sunkiai apibrėžiamas. Tiksliau, nėra būtinybės tą daryti, nes cool reikšmės nėra specialiai formuluojamos. Cool – parazitas, jis seka paskui idealo pokyčius, greičiau prisitaikydamas ir nė nebandydamas veržtis priekin.

Antras skirtumas. Taip yra ir dėl to, kad cool nepretenduoja į intelektualumą (elitiškumą), pražudžiusi visas ankstesniasias utopijas. Cool – greičiau mados, įvaizdžio, nei ideologijos gėlelė. Šiuo metu Lietuvoje tam tikrose situacijose yra cool rankoje laikyti mineralinio vandens buteliuką, nes tai rodo, jog tu vartoji narkotikus. O vartoti narkotikus tampa madingiau nei gerti alkoholį. Tai yra cool, tačiau tu turi teisę rinktis, ko tikri utopiniai projektai paprastai nenumato.

Trečias skirtumas. Rašiau, kad utopiniai projektai imami regzti visuomenės autsaiderių, tačiau visi utopistai vylėsi palikti gimtąją subkultūrą ir savo utopiją paversti visuotine realybe. Cool utopija tokios strategijos nenumato. Iš principo cool utopijos siekiai yra priešingi. Žodis cool pasirodo tuomet, kai nejučiomis susiformuoja universali, tam tikro laiko idealą simbolizuojanti mada. Ji tampa tampa cool ir tik tuomet keliauja pas individus, kurie tą madą savanoriškai patvirtina savo parašu.

Vardydamas skirtumus, po truputį brėžiu cool arba šiandienos utopijos trajektoriją. Taigi, cool utopija yra reliatyvi ir nenumato apriorinės vertybių hierarchijos. Tuo pat metu sėkmingai sugyvena daugybė cool utopijos variantų, nes cool idealo ieškotojas nebentiki vienintelės tiesos egzistavimu. Be abejo, nevertėtų apsigauti teigiant,

kad šis reliatyvumas yra lemtas humanitarinės kito tolerancijos. Tai greičiau geraširdis abejingumas – jei man nepatinka krepšinis, aš, lakiu nykščio judesiu perjungiu kanalą ir žiūriu reportažą apie eilinį karą. Ir vienas, ir kitas mano erdvę pasiekia tokios pat kvadratinės formos, yra pavaizduoti taip pat spalvingai ir taip pat sėkmingai provokuoja mano emocijas.

Cool, kaip ir bet kokia kita utopija, byloja apie tobulybę. Tačiau ji nėra panaši į Chruščiovo ar Brežnevo (dabar jau tiksliai nebepamenu kurio iš jų, tačiau argi tai svarbu) planą pasiekti tobulą komunizmą 1980-aisiais metais. Beje, galima teigti, kad komunizmo utopistai jau žengė geroką žingsnį pirmyn. Jiems atrodė įmanoma utopiją įgyvendinti tam tikru, iš anksto nustatytu laiku. Ankstesnieji utopistai paprastai nebandydavo savosios vizijos paversti itin konkrečiu ir tiksliu planu. Jiems utopija neretai tebūdavo teorinių svarstymų laukas. Tuo tarpu sovietai dievino Planą ir tikėjosi, kad utopijos chronologines ribas galima nustatyti taip pat kaip ir kukurūzų derliaus nuėmimo datą. Jų Plane netgi buvo užfiksuota būtinybė Planą pralenkti.

Kaip ten bebūtų, utopiją jie mestelėjo iš teorijos padangių ant praktikos juodžemio.

Cool utopija buvo nuvesta dar toliau. Nebeliko nė tų varganų pusšimčio metų, kuriais sovietų ideologai pagarbiai atsitraukė nuo savojo Rojaus. Cool tobulybė yra čia pat, ranka pasiekama. Tiesa, ji lengviau pasiekama, kai gyveni, pavyzdžiui, Londone ar Kopenhagoje, nei Vilniuje ar Minske. Mat kartais tam, kad taptum cool, pakanka nueiti iki cool aprangos parduotuvės o kol kas, deja, tokios parduotuvės greičiau egzistuoja Londone nei Vilniuje.

Dabar jau gali pasirodyti, jog man cool ikūnija tipišką kartų konfliktą. Jei permestume akimis visą 20 a., tai matytume, kad kiekviena karta ateinančiąją, trumpai tariant, kaltindavo padidėjusiu cinizmo procentu jos atstovų mintyse. Tačiau tai tėra vienas sudėtingo cool tinklo elementų. Lengva sakyti, kad šiandienos aštuoniolikmetis, TV programoje nematantis skirtumo tarp krepšinio varžybų ir žinių laidos, yra didesnis cinikas nei jo katalikas senelis. Deja, cool utopija yra greičiau viršhumaniškos dabarties situacijos, nei individo ar individų grupės apmąstymų kūdikis. Kitaip tariant, cool utopija yra natūralūs, nereflektuoti visuomenės prisitaikymo prie jau egzistuojančios aplinkos veiksmi, o ne individualizuota tobulesnės visuomenės vizija.

Šioje vietoje būtų naudinga prisiminti vieną mitinį 20 a. personažą – prancūzą Guy Debord – ir jo veiklą "La Societe du Spectacle". Į lietuvių kalbą šios knygos pavadinimą ko gero geriausia būtų versti kaip "Reginio visuomenė". Joje Guy Debord kaip tik aprašo socialines sąlygas, mano

manymu, ir lemiančias cool utopijos gimimą. Jis daug kalba apie ekonomines šios situacijos priežastis, apie prekės visagalybę ir jos funkcionavimo būdus. Jis rašo apie tai, kaip prekė virsta savo reprezentacija (atvaizdu) ir, galų gale, pasaulis, kuriame gyvena šiandienos žmogus, transformuojasi į atvaizdų sistema. Savo ruožtu, ši sistema yra ne tiek realybės, kiek ekonominių interesų atspindys.

Reginio visuomenė yra itin ideologizuota, nes esminis jos elito tikslas – įrodyti, kad realybė yra ne daiktas, o jo atvaizdas. Žmogus netenka galimybės autentiškai santykiauti su aplinka ir atsiduoda reginio malonumui. Guy Debord, be abejo, tyrinėja pokario Vakarų bloko visuomenes, tačiau būtent šioje vietoje jo apibrėžimai puikiai tinka ir tarsi šiam blokui visiškai priešingai, taip vadinamai, totalitarinei Rytų visuomenei. Štai keletas pavyzdžių. “Pirmoji ekonomikos, gožiančios visuomeninį gyvenimą fazė, lėmė visų žmogiškų pastangų smukimą nuo būti iki turėti. Dabartinė fazė, kai visuomeninis gyvenimas yra visiškai nustelbtas ekonominės veiklos rezultatų, veda nuo turėti prie atrodyti /.../ Tuo pat metu visa individuali realybė tampa visuomenine, tiesiogiai priklausoma nuo visuomeninių jėgų ir jų formuojama” (G. Debord, *Societe du Spectacle*, Editions Gallimard, Paris, 1992, p. 22). Arba: “Realus vartotojas tampa iliuzijų vartotoju. Prekė yra toji iš tikro reali iliuzija, o reginys – jos svarbiausioji forma” (ten pat, p. 44)

Čia pakanka “ekonomiką” pakeisti “politine ideologija” ir šie teiginiai puikiai derėtų darbe apie totalitaristinę sistemą. Tai tampa dar svarbiau žinant, kad Guy Debord kritikavo visuomenę, kurioje gyveno, o jo vartojama kalba nesunkiai rodo kairiąsias politines pažiūras.

Teigiau, kad totalitarinė utopija tarsi įsiterpia tarp klasikinės ir cool utopijos. Totalitarizmas utopiją pavertė artimos ateities tikslu. Tačiau pati utopija tebeliko racionalia, tikslinga konstrukcija, visuomenės naudojimui suformuluota individo ar jų grupės, nors ją gaubęs ideologinis rūkas ir turėjo panašaus poveikio visuomenės mąstymui kaip kad ekonominė ideologija Vakaruose. Tačiau pastaroji remiasi laisvo pasirinkimo teise tad nebelieka totalitarinei ideologijai būtino prievartos elemento. Žmogus įtikinamas, jog tai, ką jis gauna iš tikro ir yra tai, ko jis nori. Kaip tik dėl to cool utopija yra priimama savanoriškai ir galutinai priartėja prie šiandienos – ji būva kaip rojus,

besiskleidžiantis čia

Jonas Valatkevičius

ir dabar.

"We call it the Coolest of the Cool", I said. I explained that the criteria of what was cool was entirely up to us, and that since a rigorous definition of cool was unlikely in any arena that didn't involve Celsius as a unit of measure, we were free to be completely subjective."

Wayne Rash, We Get To Be Objective, Subjective And Cool!, Interweek, December 7, 1998

Cool is a special word, since its slang connotations today are more important than its original meanings.

Cool is also special because of its spread, as this word has already become one of the key terms of social discourse in the second half of this century. Cool marks a universal ideal and therefore easily cuts across state borders. Cool does not need a visa - it is never translated into the languages whose users it reaches.

It is always difficult to outline a history of slang. Cool seems to have become a slang word in the African American community as early as the 3rd decade of this century. However, this word did not come into wider use in the United States until after World War II, when jazz musicians spread it among the wide public.

Transferred to the context of art, cool retains its all former meanings. Which makes it so important to define them. Due to the same reason, art of social nature dominated at the exhibition Cool Places.

Cool appeared in Eastern Europe only in the last decade and immediately became the herald of the Western world outlook. First of all it reached young people, who took the English language as a symbol of a new and enticing world. If it hadn't been for Beavis and Butthead assassinated by the local official censorship, young Lithuanians would not have taken in the meanings of cool so well.

Cool signifies a universal social ideal precisely because it indicates states marked with the superlative degree. By pointing to an ideal, cool simultaneously becomes a term for utopia. I am referring to utopia in this text only because it always holds a vision of a perfect society. However, *the cool utopia* differs from all classical projects of an ideal society. In addition to the vision of perfection mentioned above, cool is at the most related with earlier utopias by its origin in subculture. Like any other utopian idea, *cool* was born among society's outsiders.

The first difference. The casual instance of the daily usage of cool presented at the beginning of this text shows that the content of the ideal termed with this word hardly yields to description. Or, to be more exact, it is not even necessary to describe it, since the meanings of cool are not specifically formulated. Cool is a parasite; it follows the shifts of the ideal, adapting itself more quickly and not even trying to take over.

The second difference. This is partly due to the fact that cool does not have any claims to intellectuality (elitism), which ruined all former utopias. Cool is a flower of fashion and image rather than ideology. At the present time in Lithuania in certain situations it is considered cool to have a bottle of Perrier instead of an alcoholic drink, as it shows that you are a drug user. And to use drugs is becoming more fashionable than to drink alcohol. This is cool, but you have a right to choose, which real utopian projects do not usually provide.

The third difference. I have mentioned that utopian projects are devised by society's outsiders; however, all utopists hoped to leave their native subculture and turn their utopia into a universal reality. The cool utopia does not pursue this strategy. The aims of the cool utopia are opposite in principle. The word cool appears on the scene after a universal fashion symbolising an ideal of a certain time is spontaneously formed. This fashion becomes cool and then is spread among individuals who confirm it with their signature of their free will.

By naming the differences, I am slowly drawing a curve of today's utopia. So, the cool utopia is relative and does not contain an a priori hierarchy of values. Numerous variants of cool coexist simultaneously, since the seeker of the ideal of coolness no longer believes in the existence of the sole truth. Certainly, one should not delude oneself by asserting that this relativity is determined by another person's humanist tolerance. More likely it is benevolent indifference - if I don't like

basketball, I switch over to another channel with a graceful movement of the thumb and watch a newscast about some ordinary war. Both the first and the second broadcasts reach my private space in the same square shape, are equally colourful and equally successfully provoke my emotions.

Like any utopia, *cool* speaks of perfection. Yet it is something else than Chrushchev's or Brezhnev's (I don't remember whose exactly, but it is not so important) plan to build perfect communism by 1980. By the way, we can say that the utopists of communism made a sizeable step forward. They considered it possible to put into life their utopia at a certain prescribed time. The former utopists usually did not even attempt to turn their vision into a concrete and precise plan. They often regarded utopia as a field of theoretical discussion. In the meantime, the Soviets adored the Plan and hoped that the time frame for utopia can be established in the same way as the date of reaping a corn harvest. Their Plan even included a necessity to exceed the Plan.

In any case, from the heights of theory they tossed utopia to the rich soil of practice. The *cool* utopia has been carried even further. Even those miserable fifty years, during which Soviet ideologists stepped back from their Paradise with due respect, no longer matter. The perfection of *cool* is right here, at hand. True, it is more easily accessible when you live, let's say, in London or Copenhagen rather than Vilnius or Minsk. I mean, sometimes in order to become *cool* one only needs to go to the nearest *cool* fashion" shop; and, unfortunately, shops of this kind so far exist in London rather than Vilnius.

At this point one may think that I regard *cool* as a typical conflict of generations. If we take a quick glance at the 20th century, we will see that each generation used to blame, without going into details, the succeeding one for its increased cynicism. However, this is only one element of the complex network of *cool*. It is easy to say that today's eighteen-year-old who does not feel a difference between a basketball game and a newscast is a greater cynic than his Catholic grandfather. Unfortunately, the *cool* utopia is a child of today's inhuman situation rather than close reflections by an individual or a group of individuals. In other words, the *cool* utopia is society's natural, unpremeditated actions of adjustment to the already existing environment, and not an individualised vision of a perfect society.

In this respect we can recall one mythical 20th century character - Frenchman Guy Debord and his work *La Societe du Spectacle*, in which he describes social conditions that, to my mind, are decisive for the birth of *cool* utopia. He explains at length the economic

reasons for this situation, the omnipotence of merchandise and the means of its functioning. He writes how merchandise turns into its representation (image), and, finally, how the world in which today's individual lives, transforms itself into a system of images. On its turn, this system is a reflection of economic interests rather than reality.

The society of the spectacle is extremely ideologised, since the basic aim of its elite is to prove that reality is not an object, but its image. A person loses the ability of genuine interaction with his/her environment and gives in to the pleasure of the spectacle. Guy Debord's research is obviously focused on post-war societies of the Western bloc, but in this respect his definitions are ideally suited to the so-called totalitarian Eastern society, seemingly opposite to the first one. Here are several examples. "The first phase of economy that repressed the social life determined the degeneration of all human efforts from to be to to have. The present phase, when the social life is totally overpowered by the results of economic activity, leads us from to have to to look /.../. At the same time, the whole individual reality becomes social, directly dependent on social forces and formed by them." (Guy Debord, *Societe du Spectacle*, Editions Gallimard, Paris, 1992, p. 22.) Or: "A real consumer becomes a consumer of illusions. Merchandise is this really true illusion, and spectacle is its basic form." (Ibid., p. 44.)

Here one needs to replace "economy" by "political ideology", and these statements could suit fine for the research on totalitarianism. This becomes even more important having in mind the fact that Guy Debord criticised the society in which he lived, and the language he used obviously reveals his leftist political views.

I asserted that the totalitarian utopia as if interferes between the classical and cool utopias. Totalitarianism made utopia a goal of the near future. However, utopia itself remained a rational and deliberate construction, formulated for public use by an individual or a group of individuals, though the ideological haze that covered it had a similar effect on society's thinking than the economic ideology had in the West. However, the latter is based on the right to free choice, and the element of force indispensable for the totalitarian ideology is left out. An individual is convinced that what he/she receives is what he/she really wants. That is why the cool utopia is accepted of one's

free will and finally
- it exists as a
here and now.

seems so close today
paradise unfolding

Jonas Valatkevičius